

Posudek na habilitační práci **Mgr. et Mgr. Anabely Katreničové, PhD.**, *Virgo, uxor, vidua. Panenstvo, manželstvo a vdovstvo v učení Aurélie Augustína*. Prešov, 2024 (242 stran)

1 *Nova et vetera...* Úvodem

Zaobírání se minulostí představuje příslovečnou školu pro naši přítomnost i budoucnost. Tato obecně známá věta je i obecně platná. Mezi texty, z nichž se mnohé naučíme, jsou i texty filozofických a teologických klasiků. K nim se na čelní místo plným právem řadí také Aurelius Augustinus (svatý Augustin). Výkladu Augustinova pojetí ženy (panny, manželky a vdovy) se věnuje předložená habilitační práce **Mgr. et Mgr. Anabely Katreničové, PhD.**, jež ke komentáři připojuje také vlastní překlad vybraných Augustinových textů na dané téma. Podotýkám, že soustavná práce habilitandky je mi známa z konferencí a z odborné literatury a že tato předkládaná habilitační monografie představuje její jisté vyvrcholení.

Práce samotná je každopádně počinem pozoruhodným a svědčí o letitém zaujetí pro téma a kvalitní a opět dlouhodobé překladatelské praxi habilitandky, působící t. č. jako odborná asistentka na FF PU Prešov. V této souvislosti je třeba podotknout, že nejde o obvyklou například lingvisticky zaměřenou práci, jakou by bylo lze čekat pro obor *Cizí jazyky a kultury*. V podstatě je ale patrné, že práce je více ukotvena v oblasti kultury než jazyka – jazyk je tak spíše nástrojem, skrz který se realizují teologické, filozofické a etické názory, popřípadě mravní naučení, a na další rovině (na rovině translátu) pak překladem filozoficko-teologického textu včetně všech problémů z takového počínu vycházejících.

2 Klady práce

Mezi klady této obsáhlé práce čerpající z úctyhodného aparátu sekundární literatury, čítající rovněž překlad tří traktátů, je její interdisciplinárnost, svědčící o značných historických, kulturních a teologických znalostech habilitandky. Práce samotná začíná společenským postavením ženy v antice a je více než záslužné, že kvůli budoucí kontextualizaci pozice ženy „nevdané“, žijící mimo manželství (ať již jako zasvěcená panna v různých podobách, či jako zasvěcená vdova; v ČR existuje takto oficiální církevně ukotvený stav zasvěceného panenství i vdovství), je uvozena pohledem na vestálky. Následuje představení biologických a filozofických koncepcí s ohledem na ženu, a to jak z prostředí antiky, tak ze Starého zákona. Za příslovečné srdce výkladové části práce tak lze považovat kapitolu věnovanou Novému zákonu (kde se vlastně explicitně objevuje myšlenka celibátu pro Boží království, ve Starém zákoně absentující) a prvotní církvi.

Právě doba prvotního křesťanství akcentuje tři stavy (v dnešní době v současné katolické církvi nicméně akcentované především dva: manželství a zasvěcený život), a to pro ženu manželství, panenství a vdovství. Práce se v této souvislosti věnuje Augustinovi a motivaci pro sepsání jeho tří traktátů k panenství, manželství a vdovství. Následuje habilitandčina interpretace

augustinovského pojetí těchto tří stavů a různých typů žen, jejich nuancí, hloubky, bohatství ctností, ale i nebezpečí (například falešná pokora) – tak, jak to spatřoval Aurelius Augustinus. Poté (od strany 115) následuje samotný překlad, který je třeba dále vyzdvihnout coby překlad kvalitní. Pro ten je charakteristická jazyková bohatost, včetně pečlivé práce s terminologií.

3 Jisté slabiny práce

Již vzpomínaný interdisciplinární charakter práce může být hodnotitelem spatřován jako jistá slabina, a to nejen pokud jde o zmíněnou práci s jazykem, nýbrž také pokud o metarovinu, tedy cíl práce. Ačkoli je implicitně jasné, že heuristickým cílem je připomenutí Augustinova pohledu na ženu a představení jeho tří traktátů ve slovenském překladu, explicitní vymezení cíle je naznačeno stručně (v úvodu), kde ovšem bohužel zcela chybí například zásady překladu, jimiž se habilitandka řídila. Ty samozřejmě lze *in implicite* vysledovat, ale přímo zmíněny nejsou. Výslovný komentář k jazykové podobě translátu se tak objevuje pouze v úvodu práce:

V úvode tejto publikácie je potrebné v krátkosti predstaviť nami zvolenú transkripciu latinských a gréckych vlastných mien či geografických názvov, ktorá dodnes nie je v slovenskom kultúrnom prostredí pevne ustálená. Mená latinských autorov sme sa snažili neposlovenčovať a ponechať v ich pôvodnom tvare, Iosephus Flavius, Dio Cassius, Musonius Rufus. Výnimku predstavujú vlastné mená osôb, ktoré sú v slovenskom jazyku už vo svojej adaptovanej podobe, ako napr. Ambróz, Augustín, Tertulián. Podobne sme postupovali aj pri prepise mien gréckych filozofov, kde sme sa snažili uprednostniť slovenský zaužívaný ekvivalent, ako napr. Platón, Zenón, Kratés. Zriedkavejšie sa v slovenčine zvyknú naturalizovať mená básnikov, spisovateľov či filozofov, ako napr. Diogénes Laertios, Antipater, Antisthénés, ktoré až na výnimky ponechávame v ich pôvodnej forme. Výnimku tvorí aj meno filozofa Aristotela, ktoré vstúpilo do slovenských kultúrnych dejín v jeho latinskej podobe. Uvedomujeme si však, že nami zvolené zásady prepisu vlastných mien nie sú nemenné, ale predstavujú len jeden z možných spôsobov ich transkripcie.

Citovaná pasáž je věcně správná a nutná, ale nabízí se otázka, proč nebyla rozšířena a pojata do vnitřku práce jako samostatná kapitola.

Dalším bodem, který by bylo lze nahlížet kriticky, je její silná filiace k náboženskému prostředí. Práce je ukotvená k církevnímu prostředí, což je s ohledem na věcné znalosti autorky/překladatelky záslužné, nicméně zdá se, že explicitně církevně orientovaný jazyk se obrací spíše dovnitř křesťanského společenství (v českém teologickém prostředí byla práce přijata pozitivně), než k širšímu sekulárnímu (a mimo oborově teologickou oblast) akademickému světu (srov. úvod práce):

Panenstvo, manželstvo a vdovstvo sú tri základné stavy, ktorými vo svojom živote prechádzajú ženy už od nepamäti. Mnoho žien má skúsenosť so všetkými tromi stavmi, niektoré sú povolané k životu len v jednom, či dvoch. V každom prípade sa tieto stavy stávajú akýmsi vymedzujúcim znakom, ktorý určuje základnú charakteristiku a smer života všetkých žien. Antická spoločnosť si vždy ctíla manželské dvojice a uznávala ich spoločenskú funkciu. S ohľadom na túto funkciu sa žena ako matka tešila nepopierateľnej úcte, ktorá jej dávala rás niečoho posvätného.

Na tomto místě bych chtěla ještě konstatovat, že explicitní metarovina není dle mého názoru přítomna ani v závěru práce. Shrnutí se tak zaměřuje především na (nicméně fundovaný) výklad k ženě u Augustina:

Pohľad sv. Augustína na samotné ženy prežívajúce svoj život v zasvätenom panenstve, vdovstve či sviatostnom manželstve vo vzťahu k ženskej problematike je veľmi mierny. Sv. Augustín v týchto dielach neodsudzuje ženy, ani ich nepredstavuje ako hlavné vinníčky pádu človeka, čo bolo bežným u cirkevných spisovateľov. Práve naopak, povyšuje ženy za spoločníčky a priateľky mužov a ich sexualitu, ktorá sa u iných autorov vníma ako pôvod každého zla, ospravedlňuje s poukázaním na skutočnosť, že tvorí jeden pilier, na ktorom je postavené sviatostné manželstvo, keďže vedie k plodeniu potomstva. Ženám ďalej priznáva právo slobodného rozhodnutia naložiť so svojim životom podľa vlastných predstáv, avšak všetko v súlade s evanjeliovou náukou a kresťanskou morálkou. Jedinou požiadavkou je život v pokore a zbožnosti, v nasledovaní Krista. Hĺbka Augustínovho učenia spočíva predovšetkým vo vyzdvihovaní psychologickej a nadprirodzenej roviny manželstva, panenstva a vdovstva, ktorá musí spočívať nie v tele, ale v cnostiach duše, zbožnosti, poslušnosti a pokore a horlivom nasledovaní Krista kamkoľvek kráča.

Vše uvedené se samozřejmě zakládá na pravdě, ale je škoda, že se více nedozvíme o motivaci překladatelky, její strategii, například v porovnání s překladateli jinými, o lingvistických specifikách překladu atd.

4 Facit posudku a otázky k obhajobě

Následování Krista, jak se o něm píše v práci Anabely Katreničové, je více než esenciální pro všechny stavy – nicméně zejména stav manželský si je zde třeba uvědomit jako domácí církve v malém (vzájemné se vedení do nebes), srov. k tomu například vícere teologické práce nejen ze západní oblasti (a citované), ale například i z východní oblasti (například vícere práce Alexandra Schmemanna nebo Jeana Meyendorffa, jež by s prací Anabely Katreničové rezonovaly velmi vhodným způsobem). Text předložené habilitační práce je každopádně inspirativní pro praxi, a to jak pro odborné zkoumání filozofů, historiků či teologů, tak i pro žitý život ženy, ať už žijící v manželství, v zasvěceném panenství, nebo ve vdovském stavu. Pro potřeby obhajoby prosím autorku práce, aby popsala zásady, jakými se při překladu všech tří traktátů řídila a aby se dále vyjádřila k výše uvedeným výhradám.

Podotkněme ovšem, že tyto výše uvedené výhrady nesnižují klady práce, ale pouze naznačují další možnosti odborného směřování habilitandky v tomto kontextu tak, aby její práce byla přístupnější i pro mimokonfesijní společenství. Pro toto otevření se „světu“, například ve smyslu lingvistickém, by bylo neméně záslužné, pokud by tak habilitandka učinila v některé své budoucí odborné práci.

Pokud jde o kritéria typu **aktuálnosti a významu pro obor**, domnívám se, že tato kritéria byla splněna: problematika ženy, a zvláště ženy s jinou než klasickou biografií (matka rodiny), je tématem omniprézentním, nazíraným z různých hledisek. S ohledem na oblast jazyka (cizích jazyků) a kultury prokázala Anabela Katreničová velkou kulturní erudici a jazykové umění.

Fakt, že si vybírá pro svou habilitační práci text starší, historický a zpřístupňuje ho době dnešní, pak ukazuje na již výše vzpomenutou větu o tom, jak nás historie, *magistra vitae*, stále učí, abychom lépe interpretovali současnost a byli připraveni na věci budoucí.

Práci ráda doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Eva Maria Hrdinová, Ph.D., oponentka
Ústav cizích jazyků PdF UP Olomouc
Česká republika

Dne 27. 8. 2024 v Olomouci